NN 10/2019 (29.1.2019.), Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

217

Na temelju članka 27. stavka 9. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (»Narodne novine«, broj: 87/08, 86/09, 92/10, 105/10 – ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17 i 68/18) ministrica znanosti i obrazovanja donosi

ODLUKU

O DONOŠENJU KURIKULUMA ZA MEĐUPREDMETNU TEMU GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE U REPUBLICI HRVATSKOJ

I.

Ovom Odlukom donosi se kurikulum za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj.

II.

Sastavni dio ove Odluke je kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

III.

Početkom primjene ove Odluke stavlja se izvan snage:

– Odluka o donošenju programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole (klasa: 602-01/14-01/00421, urbroj: 533-26-15-0001), od 27. kolovoza 2014. godine, objavljena u »Narodnim novinama«, broj: 104/14 te njezin sastavni dio: Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj.

IV.

Ova Odluka stupa na snagu prvoga dana od dana objave u »Narodnim novinama«, a primjenjuje se od školske godine 2019./2020.

Klasa: 602-01/19-01/00026
Urbroj: 533-06-19-0042
Zagreb, 25. siječnja 2019.

Ministrica
prof. dr. sc. Blaženka Divjak, v. r.

KURIKULUM ZA MEĐUPREDMETNU TEMU GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE

A. SVRHA I OPIS MEĐUPREDMETNE TEME

Građanski odgoj i obrazovanje međupredmetna je tema čija je svrha osposobiti i osnažiti učenike za aktivno i učinkovito obavljanje građanske uloge. To podrazumijeva odgovorne članove razredne, školske, lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice. Građanski odgoj i obrazovanje omogućava učenicima lakše snalaženje u pluralističkome društvu u kojem žive, pouzdanje u vlastite snage i pronalaženje vlastitih odgovora i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove. Stjecanjem građanske kompetencije, koja uključuje građansko znanje, vještine i stavove, učenici se osposobljavaju za uspješno sudjelovanje u životu demokratske zajednice.

Građanski odgoj i obrazovanje obuhvaća znanja o ljudskim pravima, obilježjima demokratske zajednice i političkim sustavima. Vještine, na razvoj kojih je Građanski odgoj i obrazovanje ponajviše usmjeren, su kritičko mišljenje na etičkim načelima i komunikacijske vještine potrebne za društveno i političko sudjelovanje. Prije svega to su medijacijska znanja, vještine i vrijednosti, umijeće mirotvorstva i mirnog rješavanja sukoba, umijeće rješavanja društvenih problema na

demokratskim načelima (istraživanje, dijalog, poštovanje drugog i drugačijeg, umijeće prepoznavanja zajedničkih ciljeva u različitosti. Odgovornost, ljudsko dostojanstvo, sloboda, ravnopravnost i solidarnost temeljne su vrijednosti koje se promiču učenjem i poučavanjem Građanskoga odgoja i obrazovanja, a osobita važnost pridaje se razvoju odgovornoga odnosa prema javnim dobrima i spremnosti doprinošenju zajedničkomu dobru.

Za razvoj građanske kompetencije nije dovoljno da učenici samo poznaju ljudska prava, političke koncepte i procese, već je potrebno omogućiti prakticiranje demokratskih načela unutar školskoga života i društvene zajednice. Poznavanje uloge svih elemenata politike, institucija, zakona, javnih i političkih procesa preduvjet je za ostvarivanje aktivnog građanstva usmjerenog ka funkcioniranju i razvijanju demokratskog sustava te izgradnji učinkovite javne uprave.Demokratizacija škole i demokratsko školsko ozračje temeljne su pretpostavke usklađenosti demokratskih vrijednosti kojima se učenici poučavaju i njihova izravnoga iskustva. Uspjeh poučavanja Građanskoga odgoja i obrazovanja ovisi o tome hoće li, i u kojoj mjeri, učenici u tome poučavanju pronaći svoj vlastiti interes i mogućnost samoostvarenja.

Posebnosti Građanskoga odgoja i obrazovanja su korištenje metoda suradničkoga i iskustvenoga učenja te učenje izvan škole. U središtu se nalazi učenje traženjem, analizom i vrednovanjem informacija, čime se stvara okružje u kojem vrijednosti nisu nametnute, već proizlaze iz učenja i životnoga iskustva pojedinca. Suradničkim učenjem učenici razvijaju vještine potrebne za suradnju u svim aspektima života. Povezivanjem učenja u školi i izvan škole učenici oblikuju cjelovito iskustvo aktivnoga građanstva. Odgajati i obrazovati za građanstvo znači pridavati jednaku važnost znanju, vrijednostima i stavovima kao i sposobnostima djelovanja i sudjelovanja u demokratskome društvu.

Za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (učenici s teškoćama i daroviti učenici) učitelji i nastavnici planiraju kurikulum usmjeren na učenika. Osobitosti/teškoće učenika zahtijevaju njima sukladne individualizirane/diferencirane postupke, ciljeve učenja, razinu usvojenosti odgojno-obrazovnog ishoda, opseg i dubinu sadržaja učenja, strategije i aktivnosti poučavanja kojima se žele ostvariti postavljeni ciljevi te načini vrednovanja i ocjenjivanja ostvarenih postignuća.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA

Ciljevi učenja i poučavanja su:

1. razvijati građansku kompetenciju koja učenicima, kao informiranim, aktivnim i odgovornim članovima društvene društvenih zajednica na svim razinama, omogućuje učinkovito obavljanje građanske uloge

2. usvojiti znanja o ljudskim pravima, političkim konceptima, procesima i političkim sustavima, te obilježjima demokratske zajednice i načinima sudjelovanja u njezinu političkome i društvenome životu

3. promicati vrijednosti ljudskih prava (ljudsko dostojanstvo, slobodu, ravnopravnost i solidarnost), demokratska načela u zajednici unutar i izvan školskoga života, razvijati kritičko mišljenje i vještine argumentiranja te komunikacijske vještine potrebne za društveno i političko sudjelovanje u procesu oblikovanja cjelovitoga iskustva aktivnoga građanstva

4. u demokratskome školskom ozračju i široj demokratskoj zajednici razvijati Ustavom propisane temeljne vrijednosti – slobodu, jednakost, etičnost, moral, obiteljske vrijednosti i vrijednost braka, nacionalnu ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalnu pravdu, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva i doma, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavinu prava i demokratski višestranački sustav.

C. STRUKTURA – DOMENE KURIKULUMA MEĐUPREDMETNE TEME

Međusobnim prožimanjem i nadopunjavanjem sadržaja triju ključnih domena Građanskoga odgoja i obrazovanja ostvaruju se ciljevi koje želimo postići učenjem i poučavanjem međupredmetne teme. Metodama poučavanja u formalnome obrazovanju, neformalnome i informalnome učenju, stječu se znanja i vještine te se oblikuju stavovi važni za cjeloživotno učenje građana. Načini uključivanja učenika, kao i realizacija odgojno-obrazovnih procesa, ovise o okruženju u kojem žive te o motiviranosti i zainteresiranosti za uključivanje u život zajednice. Zbog toga će svaki odgajatelj i učitelj prilagoditi sadržaj iz domene na način koji će najbolje odgovarati okruženju u kojem se nalazi i nastavnom predmetu koji poučava.

Domena Ljudska prava

Ljudska prava neophodan su preduvjet razvoja demokratskoga društva u kojemu učenici sudjeluju u aktivnostima važnima za njihov osobni razvoj i razvoj društva. Mladim ljudima stalo je do zaštite ljudskih prava te su zato nositelji demokratskih promjena i promicatelji demokratskih vrijednosti. Svojim aktivnim sudjelovanjem u razredu i školi učenici prakticiraju znanja i stječu vještine demokratskoga odlučivanja, a potom i političkoga sudjelovanja u donošenju odluka važnih za okolinu u kojoj žive i rade.

Domena ljudska prava podrazumijeva usvajanje znanja, stjecanje vještina i razvijanje stavova u kontekstu upoznavanja i prakticiranja dječjih i ljudskih prava. Učenici upoznaju načine ostvarivanja svojih prava na konkretnim primjerima iz svakodnevnoga života. Promicanje i zaštita ljudskih prava preduvjeti su punog razvoja svake osobe, a njima se potvrđuje

sloboda i dostojanstvo pojedinca kao ljudskoga bića. Učenici razumiju da nije dovoljno samo poznavati ljudska prava, nego ih trebaju biti sposobni i zaštititi. Razumiju i mogu primijeniti instrumente i mehanizme zaštite dječjih i ljudskih prava. Učenici prepoznaju slučajeve diskriminacije i procjenjuju kako primjereno reagirati, odnosno kome se i kako obratiti za pomoć. Prihvaćajući različitost kao značajku identiteta svakoga pojedinca, učenici razvijaju osjetljivost za druge i drugačije i prevladavaju stereotipe i predrasude. Dugoročni cilj odgoja i obrazovanja za ljudska prava je stvaranje kulture poštovanja različitosti utemeljene na univerzalnim vrijednostima ljudskih prava kao i na razvijanju sustava njihove učinkovite zaštite.

Domena Demokracija

Demokracija, promatrana kao model odlučivanja u zajednici, obuhvaća uključivanje učenika u procese stvaranja pravila koja će poštovati i time doprinositi jednakosti i uvažavanju različitosti u zajednici i društvu. Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo jača društvenu povezanost, međusobno razumijevanje i solidarnost i potiče razvoj domoljublja. Najveći dio učenja o demokraciji obuhvaća znanja, vještine i stavove o demokratskoj vlasti kao i kritičko razmišljanje o nepoštovanju demokracije i mehanizmima zaštite. Učenici uočavaju povezanost dobrobiti pojedinca i društvene zajednice kojoj pripada.Politički procesi također utječu na formiranje aktivnog građanina, te se izborima za razredno vodstvo ili glasanjem na izborima ne bi smjela iscrpiti politička funkcija učenika. Treba ih poticati da različitim oblicima sudjelovanja u političkome životu preuzimaju odgovornost za zajedničko dobro.

Usvajanjem znanja i vještina te oblikovanjem demokratskih stavova učenici stječu kompetencije za razlikovanje i razumijevanje pravno uređenih sustava i samostalno odlučivanje. Učenici primjereno svojoj dobi upoznaju načine i mogućnosti sudjelovanja u političkim odlukama u zajednici kojoj pripadaju. Razlikovanjem demokratskih načela i promicanjem demokratskih vrijednosti donose odluke vezane uz praktičnu primjenu u razredu, školi, lokalnoj zajednici, zajednici organiziranoj u državu Republiku Hrvatsku, europsku zajednicu i međunarodnu zajednicu.

Učenici poznaju i razumiju osnovne demokratske političke koncepte i procese, prepoznaju važnost političkih odluka za vlastiti život. Kritički prosuđuju utjecaj političkih odluka na uspostavljanje demokratskih vrijednosti i zauzimaju stav u odnosu na njih. Prepoznaju i prakticiraju raspoložive mogućnosti sudjelovanja i odlučivanja u javnim poslovima.

Također, upoznaju strukturu vlasti u Republici Hrvatskoj na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini te položaj Republike Hrvatske u Europskoj uniji. Analiziraju i prosuđuju učinkovitost demokratskoga ustroja s gledišta građanina. Sudjeluju u donošenju odluka te sudjeluju na izborima kao glasači ili kandidati.

Domena Društvena zajednica

Sadržaji domene Društvena zajednica učenika usmjeravaju na aktivno djelovanje u zajednici. Društvenom participacijom učenik stječe znanja, razvija vještine i oblikuje stavove o važnosti usklađivanja osobnih i zajedničkih interesa u zajednici i sudjelovanju svih građana u doprinošenju zajedničkom dobru. Da bi uopće došlo do participacije, neophodno je da građani raspolažu bitnim informacijama o radu zajednice, a time i civilnoga društva kao instrumenta promicanja demokracije i zaštite ljudskih prava. Upoznajući sudjelovanje u zajednici učenik reagira na društvenu isključenost. Komunikacijskim procesima i vještinama pregovaranja priprema se za uspješno djelovanje, za uočavanje problema u zajednici, istraživanje, predlaganje rješenja i uključivanje u različite aktivnosti. Zalaganjem i sudjelovanjem u radu zajednice (primjerice udruga i nevladinih organizacija promiče zajedništvo i zajednički interes koji je u početku usmjeren na interes razreda, škole ili lokalne zajednice, a kasnije prerasta u građansku inicijativu u kojoj građani javno djeluju i zalažu se za promicanje vlastitih ideja za dobrobit društva.

Unutar domene Društvena zajednica razvijaju se znanja, vještine i stavovi koji pripremaju i osposobljavaju učenike za zajednički rad i uključenost u promjene u užoj i široj zajednici. Razvijaju se komunikacijske i socijalne vještine važne za razvoj školske kulture kao odražavanje vrijednosti, vjerovanja, normi, običaja i rituala koji se izgrađuju tijekom vremena u školskoj zajednici. Volontiranje i solidarno djelovanje učenika postaju dio njihova obrasca ponašanja za opće dobro. Sudjelovanjem u akcijama institucionalnih oblika udruživanja i djelovanja građana u zajednici (u sklopu nevladinih organizacija, građanskih inicijativa, medija i sl.) učenicima se pruža mogućnost društvene participacije, inicijative, pregovaranja i dijaloga. Učenici uočavaju važnost javnog dobra i njegovog očuvanja u zajednici, a promicanjem kvalitete života unaprjeđuju životne uvjete, povjerenje, zajedništvo i društvenu solidarnost među građanima na svim razinama – od razredne i školske do lokalne i globalne.

D. ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA PO ODGOJNO-OBRAZOVNIM CIKLUSIMA I DOMENAMA TE KLJUČNI SADRŽAJI

1. ciklus (1. i 2. razred osnovne škole)

Domena A – Ljudska prava

Odgojno-obrazovna očekivanja Učenik:	znanje	vještine	stavovi	Preporuka za ostvarivanje očekivanja
goo A.1.1. Ponaša se u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu.	Svojim riječima navodi dječja prava.	Primjenjuje dječja prava u svakodnevnim situacijama. Primjenjuje socijalnu osjetljivost, empatiju i uzajamno poštovanje u razredu.	Pridaje važnost dječjim pravima.	– poticati iznošenje stavova o dječjim pravima – poticati razvoj socijalnih vještina – obilježiti Dječji tjedan (sat razrednika, izvanučionička nastava) – organizirati kviz o dječjim pravima (mrežno) – obilježiti Međunarodni dan dječjih prava (integrirano)
goo A.1.2. Aktivno zastupa dječja prava.	Uz pomoć učitelja navodi primjere kršenja i načine zaštite dječjih prava u svakodnev- nim situacijama.	Sudjeluje u razgovoru o dječjim pravima i daje prijedloge vezane uz zaštitu dječjih prava u svakodnevnim situacijama.	Zastupa jednaka prava za svako dijete. Zalaže se za interkulturalnost.	– surađivati s organizacijama koje djeluju u području promicanja i zaštite dječjih prava (Društvo Naša djeca, Hrvatski Crveni križ, udruge civilnoga društva) – pisati tematske dječje poruke za usmjeravanje pozornosti javnosti na dječje potrebe i prava (Hrvatski jezik, Likovna kultura) – postaviti razredni Sandučić povjerenja za komentare o kršenju dječjih prava – koristiti dramsko-pedagoške metode
Ključni sadržaji Obvezni 1. Prava i odgovornosti učenika u razredu i školi 2. Što učiniti ako se dječja prava krše 3. Poticanje domoljublja ostvarivanjem dječjih prava Preporučeni 1. Koja prava (ne) ostvaruju moji prijatelji iz razreda i škole i kako im mogu pomoći				

Domena B – Demokracija				
Odgojno-obrazovna očekivanja Učenik:	znanje	vještine	stavovi	Preporuka za ostvarivanje očekivanja
goo B.1.1. Promiče pravila demokratske zajednice.	Opisuje svojim riječima pojmove: zajednica, pravila. Navodi najvažnija razredna i školska pravila i svojim ih riječima objašnjava.	Predlaže razredna pravila, uočava njihova kršenja te ih komentira. Sudjeluje u izradi razrednih pravila uz prihvaćanje individualnih posebnosti	Prihvaća da se radi dobrobiti zajednice svi trebaju pridržavati određenih pravila te da je pravedno odlučivanje važno za uspjeh svih u razredu i školi.	– sati razrednika tijekom cijeloga ciklusa – izraditi plakat s pravilima, razrednim znakom i posljedicama kršenja pravila – međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj
goo B.1.2. Sudjeluje u odlučivanju u demokratskoj zajednici.	Objašnjava svojim riječima pravila za izbore u razredu i izbore u Vijeće učenika. Opisuje poželjna obilježja kandidata.	Sudjeluje u izborima i u ostalim procesima donošenja odluka. Prepoznaje kršenje pravila izbora i primjereno reagira na njih. Uočava prednosti predstavljenih kandidata.	Prihvaća da pojedinci u razredu mogu imati različite uloge i odgovornosti, ali i zajednički cilj. Zalaže se za pridržavanje pravila u razredu.	– sati razrednika tijekom cijeloga ciklusa – na primjeru filma ili knjige analizirati osobine likova djece i njihove postupke (integrirano) – međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj i Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije
Ključni sadržaji Obvezni 1. Povezivanje pravila s pravima i odgovornostima 2. Poticanje domoljublja odlučivanjem u razredu i školi 3. Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja Preporučeni 1. Sudjelovanje u rješavanju problema u razredu i u školi				

Domena C – Društvena zajednica				
Odgojno-obrazovna očekivanja Učenik:	znanje	vještine	stavovi	Preporuka za ostvarivanje očekivanja
goo C.1.1. Sudjeluje u zajedničkom radu u razredu.	Opisuje svojim riječima dobrobit zajedničkih aktivnosti u razrednom odjelu.	Uključuje se u zajedničke aktivnosti razrednog odjela i izvršava svoj dio zadatka.	Podržava uspjeh zajednički planiranih aktivnosti.	– integrirano tijekom svih ciklusa

goo C.1.2. Promiče solidarnost u razredu.	Opisuje važnost međusobnog pomaganja.	Uključuje se u pomaganje vršnjacima u svakodnevnim situacijama uz pomoć odraslih. Samoinicijativno pomaže učenicima kojima je pomoć potrebna.	Zalaže se za solidarno ponašanje.	– integrirano tijekom svih ciklusa
goo C.1.3. Promiče kvalitetu života u razredu.	Svojim riječima opisuje nenasilno ponašanje i daje primjer za nj. Davanjem primjera objašnjava važnost čuvanja vlastite, tuđe i zajedničke imovine.	Sudjeluje u davanju prijedloga nenasilnoga ponašanja i povezuje ih s primjerima iz svakodnevnih situacija. Koristi se nenasilnom komunikacijom. Ukazuje na dobrobit čuvanja vlastite, tuđe i zajedničke imovine.	Podržava nenasilno ponašanje. Zalaže se za čuvanje vlastite, tuđe i zajedničke imovine.	– sat razrednika, Hrvatski jezik, priroda i društvo – veza s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj i Poduzetništvo
goo C.1.4. Promiče razvoj razredne zajednice I demokratizaciju škole.	Objašnjava osobnu odgovornost pojedinca prema razrednoj zajednici.	Vrednuje utjecaj svojih odluka na razvoj razredne zajednice.	Iskazuje privrženost razrednoj zajednici.	– osmisliti i prikazati situacije poteškoća u razrednoj zajednici i moguća rješenja (integrirano, međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Održivi razvoj, Poduzetništvo)
Ključni sadržaji Obvezni 1. Solidarnost 2. Domoljublje 3. Nenasilno ponašanje 4. Odgovornost učenika u razrednoj zajednici				

2. ciklus (3., 4. i 5. razred osnovne škole)

Domena A – Ljudska prava				
Odgojno-obrazovna očekivanja Učenik:	znanje	vještine	stavovi	Preporuka za ostvarivanje očekivanja
goo A.2.1. Ponaša se u skladu s ljudskim pravima u svakodnevnom životu.	Svojim riječima opisuje ljudska prava.	Primjenjuje ljudska prava u skladu sa svojim iskustvom i potrebama.	Pridaje važnost ljudskim pravima i odgovornostima. .	– poticati razvoj socijalnih vještina – koristiti dramsko-pedagoške metode – analizirati temeljna ljudska prava iz svakodnevnice u skupinama (integrirano) – sudjelovati u Dječjem forumu (4. i 5. razred) – obilježiti posebne dane (Dan ljudskih prava, Dan sjećanja na Vukovar i sl.) (Priroda i društvo, Hrvatski jezik, Priroda, Povijest, sat razrednika) – sudjelovati u istraživačkim projektima o diskriminaciji na različitim osnovama (integrirano, međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije) – postaviti razredni i školski Sandučić povjerenja za komentare o kršenju dječjih prava – poticati razvoj socijalnih vještina – koristiti dramsko – pedagoške metode – analizirati temeljna ljudska prava iz svakodnevnice u skupinama (integrirano) – sudjelovati u Dječjem forumu (4. i 5. razred) – obilježiti posebne dane (Dan ljudskih prava, Dan sjećanja na Vukovar i sl.) (Priroda i društvo, Hrvatski jezik, Priroda, Povijest, sat razrednika) – sudjelovati u istraživačkim projektima o diskriminaciji na različitim osnovama (integrirano, međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije) – postaviti razredni i školski Sandučić povjerenja za komentare o kršenju dječjih prava